

קטע מציור של שאול קנז, חבר גר-שמואל

כל המדינה חושבת על כך, אך איש אינו מעז לדבר על זה בגלוי — בעזרת פסיכיאטרים עונה עורך „העולם הזה” על השאלה: האם סובל מנחם בגין ממחלה נפשית — ומה היא?

המתחלה

יש מקום להשערה כי בעיניה הנפשית לא התחילה גם אז, אלא שהופעת הסימפטומים הבולטים האלה באה בעיקבות מצב סמוי יותר, שקדם לכך, ושאליו היה קיים תמיד.

בגין לא נבדק

לפני שננסה לנתח את מצבו של בגין, יש להרגיש כמה סייגים. שום פסיכיאטר המכבד את עצמו לא יחווה את דעתו על מצבו של אדם מבלי לערוך לו בדיקה יסודית. **עד כמה שידוע, מנחם בגין לא נבדק על־ידי שום פסיכיאטר או פסיכולוג קליני. הוא גם לא קיבל שום טיפול פסיכיאטרי או פסיכולוגי.** בני מישפחתו מתנגדים בחריפות לכל בדיקה כזאת. על־ידי כך הם מקבלים על עצמם (ביודעין או שלא ביודעין) אחריות רכה למצבו, ואולי גם לחייו, של אביי־מישפחתם. הדבר נעשה כדי לשמור, כביכול, על שמו הטוב של המנהיג הלאומי, ולמנוע ריגונים כאילו החלטותיו ומעשיו בעבר נבעו ממצב נפשי מעורער.

על שאר מקורביו אין מה לדבר. לא זה בלבד שלא עשו דבר כדי שמנהיגם יזכה כטיפול, אלא ששיקרו ביודעין לציבור ולמוסדות־המדינה, העלימו את מצבו האמיתי של מנהיגם, וכתוצאה מכך עזרו ליצירת מצב מסוכן ביותר לבגין עצמו ולמדינה. עוד נדבר על האחריות הציבורית הכרוכה בכך, ועל הצורך להפכה — אולי — לאחריות פלילית. **על כל פנים: שום פסיכיאטר או פסיכולוג קליני, שיבוא כיום לנתח את מצבו של בגין, אינו יכול לעשות זאת על סמך בדיקה מוסמכת.**

לגבי מטופל רגיל, זה היה מונע כל חוות־דעת. אך במיקרה זה, בשל החשיבות הלאומית, יש צורך לבסס חוות־דעת על הסימפטומים הידועים ועל היריעות המוסמכות — תוך קביעה מפורשת שכל חוות־דעת כזאת היא בגרר השערה בלבד.

יתר על כן, בקהילה הפסיכיאטרית והפסיכולוגית יש ממילא ויכוח רב על קביעות ומושגים. מונחי כגון „מחלת־נפש” נתונים כשלעצמם כוויכוח המור, ויש השוללים מכל וכל את עצם השימוש בהם הוא הדין לגבי מושגים כגון „היכולת לתפקד” — מה שנראה בעיני פסיכיאטר א' כאובדן יכולת זו נראה בעיני עמיתו ב' עדיין בגדר תיפקוד. המדע הפסיכיאטרי אינו מדע מדויק, כמו המתמטיקה.

גם במיקרה הטוב ביותר, כאשר ידועות כל העובדות על החולה ונערכו לו בדיקות ממצות, קיינ לא פעם ויכוח חמור בין המטפלים על מהות מצבו. על הדרכים לטיפול (כגון אישפוז, תרופות, הלם — לא כל שכן במיקרה הנדון, כאשר הכל אפוף מיסתורין, ולא נערכה בדיקה מוסמכת. יש להתחשב בכל הסייגים האלה כאשר באים לבדוק את מיקרהו של מנחם בגין, עד כמה שניתן תוך הסתייעות בפסיכיאטרים מנוסים.

תמונת המצב

אין ספק לגבי עצם מצבו של מנחם בגין כשעה זו. הוא שרוי במצב של דיכאון עמוק, המתבטא באדישות. הוא מבלה את כי

ההגינה הלאומית מחייבת לעורר כמה שאלות חמורות לגבי מצבו של מנחם בגין — היום ואתמול.

המסורת העממית היהודית מתייחסת כרגישות־יתר למחלות אנושיות. נוצר מעין טאבו, האוסר לתת פומבי למחלותיו של אדם. מסורת גלותית זו הועתקה לארץ, ועכשיו היא חלה גם על אנשי־ציבור ומנהיג־אומה.

יש לשלול גישה זו מכל וכל. לראש־הממשלה במדינת־ישראל יש סמכויות מפליגות, הרבה מעבר למה שנאמר בחוקה הבלייקימית. למעשה, אין הוא עוד „שווה בין שווים”, או אף „ראשון בין שווים”. כמו נשיא ארצות־הברית, הנבחר בדרך שונה לגמרי, ראש־הממשלה בישראל הוא למעשה שליט עליון ומפקד עליון.

לגבי מנחם בגין, מצב זה כלט עוד יותר. בניגוד לקודמיו — רויד בריגוריו, לוי אשכול וגם גולדה מאיר — לא עמדו לצידו של בגין אנשים בעלי שיעור־קומה עצמאי. בגין הקיף את עצמו באפסים. כתוצאה מכך, כל החלטותיו — וגם הגורליות ביותר — היו, למעשה, החלטות־יחיד. אדם כזה אינו זכאי להגנה על צינעת־הפרט. להיפך: חובה היא לברר מה היה מצב בריאותו ככל שלב משלבי שילטונו.

מנחם בגין החליט את ההחלטה, ששלחה אל מותם יותר מ־540 צעירים ישראליים, שלא לדבר על אלפי בני־אדם אחרים. לכל אחד מבני־מישפחותיהם של החלים אלה יש הזכות המוחלטת להציג שאלות לגבי מצבו של האיש שקיבל את ההחלטה — כשעה שקיבל את ההחלטה. להלן יעשה נסיון להשיב על שאלה זו בצורה אחראית ומוסמכת.

מתי זה התחיל?

אין שמיין של ספק בכך שמנחם בגין נתון בשעה זו במצב נפשי חמור. הוא שרוי בדיכאון עמוק, אין הוא מתפקד כראוי, הוא מבלה את שעותיו כשהוא שוכב במיטה, כוהה באוויר ומסרב להיפגש עם כל אדם שהוא. מלבד שלושת ילדיו ושני מקורביו — וגם את אלה רק במידה מצומצמת. ריכאון מסוג זה יכול להיות מוגדר כפסיכוטי — מצב המוגדר כמחלת־נפש.

מחלה כזאת (או מצב כזה) אינה באה לרוב לפתע פיתאום. רוב מצבי־הדיכאון מקורם במצב נפשי הקיים במשך שנים רבות. אף שלא היה גלוי בליבך לעין. אצל מנחם בגין, הסימפטומים של הפרעה נפשית קשה התגלו כבר לפני כמה שנים. כבר אז נאמר בהצ׳יפה, גם על־ידי מקורביו, כי ראש־הממשלה מפסיק מדי פעם לתפקד, שיש לו תקופות ארוכות של אדישות בולטת, שאינו משתתף למעשה בישיבות הממשלה שבהן הוא נוכח. מי שראה אותו מקרוב בטכסים ממלכתיים, נוכח לא פעם לדעת כי בגין שוקע באפטיה בולטת גם בטכסים שפעם אהב להשתתף ולהתבלט בהם. מצבים אלה התחלפו תדיר במצבים של פעילות סדירה, וגם פעילות־יתר. **מכאן האפשרות שכבר כמה שנים — אולי שלוש, אולי ארבע — לקה בגין במצבים נפשיים אשר יכלו לשבש את כושר־התיפקוד וכושר־ההחלטה שלו.** כל זה הרבה זמן לפני שנפטרה אשתו, עליזה, ולפני שהסתבך בהרפתקה האומללה של מילחמת־הלבנון.